Пізньої години мчить нічними полями авто. Далеко на обрії зрідка погуркує грім, звиваються блискавиці, охоплюючи хмари тремтливим голубуватим світлом. У повітрі чується паркість, запах близької грози.

Машина була з тих, що вдень вражають колгоспну дітвору своїм зовнішнім блиском і білими кругами в колесах. Проносячись селами, вона здіймає куряви більше, ніж інші машини, і діти довго біжать за нею, захлинаючись пилюкою, очманіло вигукуючи:

— ЗІМ! ЗІМ! ЗІМ!

У цей день машина була вся закіптюжена. На скаженій швидкості пролітала селами, прошмигувала мимо польових таборів, майже ніде не зупиняючись. Лише надвечір зупинилася в рибартілі й простояла там під вербами в холодку до самих сутінків. Зацікавлені колгоспники здалеку бачили, як шофер доливав у радіатор води, а рибалки розкладали на березі вогнище.

Зараз у машині, розрахованій на сімох пасажирів, сиділо всього троє: шофер за кермом, праворуч нього — обважнілий мужчина, що, видно, куняв, а за спиною в них у темряві причаївся ще хтось третій. Цей останній подавав ознаки життя лише тоді, коли його окликали.

Обважнілий, безперечно, куняв. Це видно було по тому, як опали його плечі, як низько сидить на лобі напіввійськовий білий картуз, і по тому, який байдужий він до всього навколишнього: до своїх супутників, до численної комашні, що мерехтить, наче віхола, у світлі фар і, б'ючись, заліплює скло, до степових пташок, що, сполохані машиною, раз у раз свічками йдуть вгору, у височінь.

Бокове скло біля шофера спущено, і чути, як свистить розітнуте машиною польове повітря.

У самій машині панує тиша. Всі дверцята причинені щільно, не бряжчать, мотор працює рівно — ніякого стороннього звуку. Лише час від часу звичну тишу зненацька порушує дивний свист, короткий, переривчастий (зовсім не схожий ні на свистіння вітру за склом, ні на писк якої-небудь пташини, нагло піднятої з трави). Часом навіть той, що куняв, різко прокидався, намагаючись второпати, в чім річ.

— Жухарєв, це ти свистиш?

З глибини машини шанобливо відгукувалось:

— Пробачте, Іване Петровичу... Це не я. Зітхнувши, обважнілий ще нижче насував на лоб

картуз і знову схиляв голову, ніби в глибокій задумі. Загойданий ресорами, він швидко заспокоювався.

Однак минала хввїлииа-друга, і повторювалось те ж саме: знайоме посвистування якимось чином знов оживало, близьке, набридливе, дратуюче. Іван Петрович, прокинувшись, круто повертав голову назад:

— Перестанеш ти, нарешті, свистіти, Жухарєв? Ти що — навмисне вирішив нерви з мене мотати?

— Клянусь честю, Іване Петровичу! — винувато, з підлеглою задушевністю долинало з темноти.— Я навіть малим цього уникав, а тим паче зараз, при обов'язках...

Здається, повіривши в невинність одного, Іван Петрович покосився на другого — на шофера, густо обдавши його коньячним духом:

— Чи це, може, ти?

— Що — я?

— Свистиш... ти?

— До вашого відома, Іване Петровичу,— ображено буркнув водій,— я за баранкою ніколи не свищу. І спиртного в рот не беру.

— Це що — натяк? — промовив Іван Петрович.— Ну, ну, давай критикуй, це я люблю... Але ж усе-таки дивно: і ти ні, і Жухарєв— ні... Тим часом я ж явно чув свист. Отут, біля самого вуха, посвистувало... Не коник же польовий, не цикада. Наче міліціонер підкрався і потихеньку: сьрр... сьрр... сьрр... Невже ви не чули?

Жухарєв на цей раз промовчав, а водій, посміхнувшись, відповів за обох:

— Чому ж не чули? Чули.

— То що ж це, по-твоєму? Святий дух? — пожвавів Іван Петрович.— Чи й справді, може, таки міліціонер, як ангел-хранитель, на самім плечі мені всівся?

— Який там міліціонер... Ваш власний сигнал.

— Тобто як?

— А дуже просто: мабуть, протягло в березі, ніс вам заклало.

— Ну, це ти кинь... Щоб я своїм носом... Бути цього не може!

— А ось ви попробуйте ще раз задрімати... Одразу й сюркає.

— Жухарєв, це правда? — запитав Іван Петрович суворим тоном.

— Пробачте, я не дочув, про що ви?..

— Це ось він заливає,— недбало кивнув Іван Петрович на шофера.— Каже, нібито я сам себе розбудив власними своїми руладами... Га?

— Боюсь, Іване Петровичу, чи й справді у вас не нежить... У них там вогкість у рибартілі, а ви біля тієї юшки поповозились, до підтяжок роздяглись...

Іван Петрович спробував втягти носом у себе повітря.

— Справді, здається, трохи закупорило...

— В мене пеніцилін у таблетках є,— нахилився з темноти Жухарєв.— Може, дати під язик?

— До дідька,— відмахнувся Іван Петрович і смачно позіхнув.— Як ти гадаєш, Жухарєв, буде сьогодні дощ?

— Згідно з прогцозом, не повинно.

— А блискавки ото чого крешуть?

— Блискавки — на дощ...

— І хмари все небо облягли.

— То, може, пора про ночівлю подумати?

— Не глиняні — не розкиснемо,— бадьоро відповів Іван Петрович.— За скільки часу вирвались, нарешті, в низи, а тепер щоб під стріхою десь ховатись? Ні-ні, жени до переможного кінця!

Іван Петрович нахилився до шкали приладів:

— Бензину вистачить?

— Та ще півбака...

— Ну й жени... Коли що до чого, то десь і під копицею сіна заночуємо. До труднощів нам не звютати. Га?

— Здається, далеко вже заїхали,— спробував був заперечити Жухарєв, але Іван Петрович обірвав його веселим, насмішкуватим окриком:

— Що значить далеко? Від чого далеко? Від "Авангарду"? Не один ще буде попереду "Авангард", і скрізь нам треба встигнути... А якщо ти про ночівлю, то не дрейф, Жухарєв: всюди нас приймуть, всюди ми, як то кажуть, "в родном своем отечестве"...

В одному місці при виїзді з села дорога була перекопана ровом, збоку горіло вогнище, від якого схопилось хлоп'я у міліцейському — видно, батьківському,— з переламаним козирком кашкеті й, хоробро кинувшись на шлях, замахало навперейми машині руками:

— Ящур! Ящур!

І з погрозливим виглядом вимагало зупинитись.

Усім стало на мить весело від войовничого вигляду хлоп'яти, від того, з яким запалом і старанністю несе воно свою нічну службу. Отже, треба було виходити дезинфікуватись. Водій уже стишив хід, проте Іван Петрович недбало кивнув головою набік:

— Обминай...

Хлоп'я, якому, мабуть, не вперше тут доводилося мати справу з порушниками, не особливо, видно, й сподівалось, що ця з білими колесами машина зупиниться на його вимогу. І тому ще не встигла вона звернути вбік, як хлоп'я вже, нахилившись, зірко приглядалось до номера.

— Записав! Записав! — погрозливо загукав малий вартівник навздогін, коли машина, обминувши рів, знову помчала далі.

Невдовзі у глибині поля заблискотів вогник трактора. Вибравшись десь із долини, він став повільно рухатись пагорбом, і було таке враження, що рухається він далеко, по самому обрію, поміж низько навислими грізними тучами та блискавками, що раз у раз охоплювали тремтячими спалахами півнеба.

Відстань між машиною і трактором швидко зменшувалась. Несподівано виринув край шляху силует польової будки трактористів. Ось уже летюче світло фар ковзнуло по ній...

— Ану, стоп!

Зупинились, вийшли з машини.

Біля будки загавкав собака. Стоїть парокінна підвода з бочками пального, двоє дядьків покурюють осторонь, зблискуючи вогниками цигарок. Мабуть, сторож і підводчик, возій пального... Не підходячи до них, Іван Петрович одразу попрямував до трактора, що з гуркотом наближався з глибини поля.

У спалахах блискавки раз у раз освітлювалась огрядна постать у білім парусиновім костюмі, що крокувала ріллею обважніло, майже сердито. То йшов Іван Петрович. Раз чи двічі він спіткнувся на скибах свіжої ріллі, але це не зупинило його, простував у своїх хромових чоботях далі з таким рішучим і войовничим виглядом, наче йшов на

подвиг. Здається, він був певен, що той, кому треба, зараз бачить, як він крокує вночі по ріллі, не спить, цікавиться станом справ на місцях.

Жухарєв тим часом подався попереду, легкий, сухорлявий, проворний, як людина, що звикла багато бігати в житті. Доки підійшов Іван Петрович, Жухарєв владним жестом уже зупинив трактор.

На тракторі сиділа дівчина, кругловида, закіптю-жена, у засмальцьованім комбінезоні, в червоній, як шмат полум'я, косинці. Поклавши руки на кермо, трактористка здивовано ждала, поки підійде той, ради кого її зупинили.

Іван Петрович підійшов, важко дихаючи.

— Ну що це тут? Ореш?

— Доорюю.

— З парами все ще возитесь?

— Не возимось,— поправила трактористка,— а підіймаємо.

— Гм... підіймаєте. А зведення дали, що все вже, до останнього метра, піднято!

— Такого ми не давали.

— Очі, виходить, замилюєте, га?

— Не знаю, хто вам замилював. Ми зведення точні подаєм.

— А голова де ваш?

— Де ж йому в таку пору бути? Дома.

— Гаразд, я з ним ще поговорю. Ну, а ти ж як тут4 Трактористка-вже з явною неприязню дивилась'на цю обважнілу постать у парусиновім кітелі, з блідим, одутлуватим, якимось риб'ячим обличчям. "З тих, видно, що більше з кабінетів керують..."

— Чого мовчиш? Скільки виорала, доповідай...

— Усе, що бачите, виорала... Та стривайте: хто ви, власне, будете?

Іван Петрович поблажливо посміхнувся.

— Одразу видно, що на обласній нараді передовиків не була.

— Якраз була, та ще й виступала...

— І мене не впізнаєш?

— Ні!

— Погано ж ти керівників своєї області знаєш... А ще, мабуть, і комсомолка... Не годиться, не годиться,— по-батьківськи пожурив Іван Петрович трактористку і з недбалою скромністю додав:— Іван Петрович я.

На дівчину це не справило ніякого враження.

— Чула?

— Ні, не чула.

І раптом якась догадка звеселила дівчину, на губах її заграла зухвала усмішка:

— Стривайте, та ви якої області?

— Як якої? — аж відсахнувся від трактора вкрай оторопілий Іван Петрович.— Жухарєв, скажи ти їй, будь ласка!..

Жухарєв сказав, і дівчина голосно, щиро розреготалась.

— Чого ти регочешся?

— Ах-ха-ха-ха!.. От уже ротозії!.. Галопом по Євро-пам... Та ви ж... не в своє вскочили! Ви ж зовсім не з нашої області!!!

Іван Петрович зблід. Догадався. Як на смертельного ворога, визвірився на вірного свого Жухарєва:

— Ти куди дивився?

— Та ми ж...

— Покладись на вас... Довірся... Ну, я ж вам цього не прощу!

Обернувся і, втягши голову в плечі, люто спотикаючись, покрокував до шляху.

Зухвалий дівочий сміх лунав йому навздогін, дзвенів, здавалося, на все поле. Сміялось на тракторі, сміялось уже й біля будки, біля підводи — аж кахкотіло, аж закашлювалось.

Жухарєв, обігнавши Івана Петровича, вилетів на шлях, крикнув шоферові мерщій розвертати машину.

Хряпнули в машині дверцята, одні й другі. Знову посунув полем трактор, знову помчала межівником — тільки вже назад — блискуча машина, зі свистом розтинаючи повітря, полохаючи степових жайворонків.

— То це ти навмисне завіз мене в чужу область? — заговорив через деякий час Іван Петрович до шофера.— Щоб оконфузити?

— О, тепер ще я буду й винен...

— А хто ж, по-твоєму, винен?

— Та хто ж... сом.

— Сом? Який сом?

— Той, що з нього юшку сьогодні варили...

І хоч говорив шофер ніби серйозно, проте почувалося, що і в нього повні груди сміху, як у тих, що сміялись отам на все поле.

— Ось вернемось, я вам покажу сома... Я вам дам юшки.

— Я ж вас питав — куди,— не здавався шофер,— а ви все жени та жени, куди очі стоять — там розберемось. От і гнав. .

У машині запанувала гнітюча тиша. Не чути було дихання Жухарєва, наче вмер десь у темноті позаду. Іван Петрович, посопуючи, уп'явся поглядом у вітрозахисне скло, за яким гинула, розбиваючись на льоту, степова комашня.

Зблискувало, погуркувало все ближче. Спалахи розливались по. хмарах, як голуба вода. Повітря пахло передгрозово.

1954